

Antalóczy Katalin,
a Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi Karának főiskolai tanára

E-mail: antaloczy.katalin@uni-bge.hu¹

Sass Magdolna,
a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Világgazdasági
Intézetének igazgatója és a Budapesti Gazdasági Egyetem Külkereskedelmi
Kar egyetemi docense

E-mail: sass.magdolna@krtk.hu

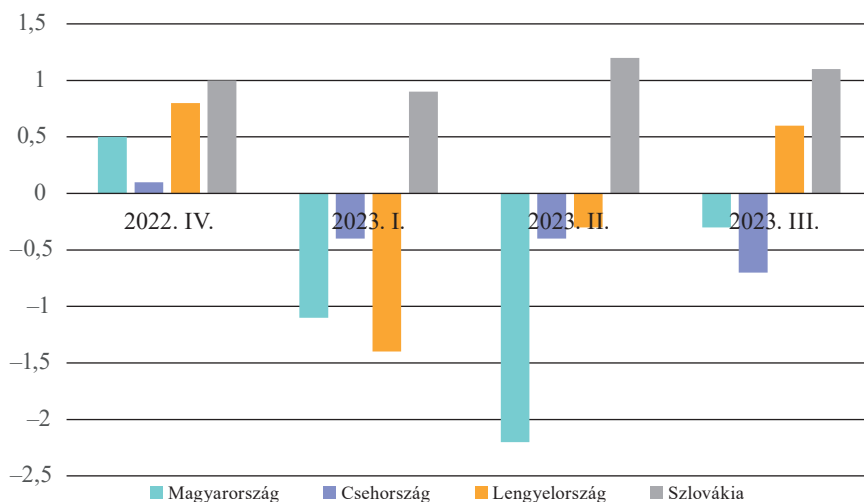
NÖVEKVŐ SZUVERENITÁS HELYETT – HÁRMAS FÜGGÉS

Recesszió vagy infláció? – tette fel *Körkérdését* a *Külgazdaság* a tavalyi évben. Ma már látjuk a választ. Magyarország esetében: recesszió és infláció. A cikkünk írásakor elérhető adatok szerint 2023 a stagfláció éve volt: miközben a GDP feltehetően csökkent, az infláció kiugróan magas volt. A viharos nemzetközi környezet minden országot sújtotta, de az *1. és a 2. ábra* jól mutatja, hogy Magyarország a régiós társaihoz képest is nagyon rosszul teljesített. A gazdasági visszaesés melletti magas infláció szerkezeti problémákra és a piaci mechanizmusok egyre erőteljesebb visszaszorítására hívja fel a figyelmet. Az év utolsó két hónapjában látható erős ütemcsökkenés egyik legfőbb oka – a kereslet visszaesésén kívül – a rendkívül magas, a többi visegrádi országét jelentősen meghaladó bázis: 2022 decemberében a hazai inflációs ráta 26,2 százalék, míg a szlovák és a lengyel 15, a cseh pedig 17 százalék volt.

¹ ORCID: Antalóczy Katalin: <https://orcid.org/0000-0002-2253-5829> Sass Magdolna: <https://orcid.org/0000-0002-6819-6041>

<https://doi.org/10.47630/KULG.2024.68.1-2.5>

Gazdasági növekedés a V4-országokban 2022 IV. negyedétől 2023 III. negyedévéig (az előző év azonos negyedéhez képest, %)

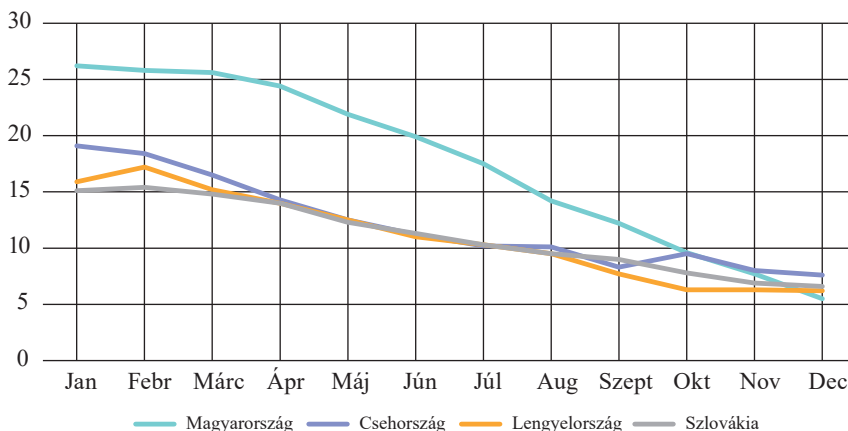

Forrás: Eurostat (2023) alapján saját szerkesztés.

Az idei *Körkérdés* azt tudakolja, szükség van-e a gazdaságpolitika újragondolására. Magyarországon erre mindenképpen szükség lenne, de a kormány kitart a nem annyira jól bevált magasnyomású gazdaság (*high pressure economy*) mellett. Célja egyértelműen a növekedés felpörgetése, míg az infláció letérése, az államháztartás helyzete csak másodlagos. A cél elérése érdekében a nemzetgazdasági miniszter szinte teljhatalmat kapott a gazdaság ügyeinek intézésében (ő lett a Gazdasági Kabinet elnöke), a pénzügyminiszter és a jegybankelnök csak másodhegedűsök. A kül-gazdaság-politika – amely már eddig is rendkívül központosított volt – ugyancsak a Gazdasági Kabinet hatáskörébe került. A külföldi befektetőkkel kapcsolatos döntéseket szintén centralizálták, az önkormányzatok önállósága ezen a területen gyakorlatilag megszűnt.

Magyarország gazdasági nyitottsága (amely a leggyakrabban használt mutató – az áru- és szolgáltatásexport GDP-hez viszonyított aránya – szerint 2022-ben tovább nőtt, és meghaladta a 91 százalékot) miatt a növekedés erőteljesen függ a nemzetközi konjunkturális helyzettől, a világkereskedelemtől, a külső kereslet, a nemzetközi tőkeáramlások alakulásától és a finanszírozási lehetőségektől.

A fogyasztói árak havi alakulása a V4-országokban 2023-ban (harmonizált fogyasztói árindex, havi változás az előző év azonos hónapjához képest, %)

Forrás: Eurostat adatok alapján saját szerkesztés. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_manr__custom_9582152/default/table?lang=en

A világgazdaságban 2024 elején továbbra is hideg szelek fújnak. Bár 2023-ban az infláció üteme jelentősen csökkent, és sikerült elkerülni a globális recessziót, de a bizonytalanság, a negatív kockázatok száma nem csökkent, sőt. A világ legtekintélyesebb gazdasági hetilapja, a *The Economist* tíz trendet emelt ki, amire 2024-ben figyelni kell. Ezek közül az egyik legfontosabb, hogy a világban „multipoláris rendetlenség” uralkodik, egyre több konfliktussal, amelyek némelyike évekre befagyhat (The Economist, 2023b). Az Egyesült Államok gazdasága továbbra is erős, 2023-ban is a világ vezető gazdasági hatalma volt, de a politikai megosztottság, a választások bizonytalansága, a külpolitikai útkeresés erősen hozzájárul a multipoláris rendetlenséghez. Egyre jobban látszik az autokráciáktól (például Kína és Oroszország) való függőség kockázata, amit a nyugati demokráciáknak csökkenteniük kellene. A háborúk száma olyan területeken nőtt, amelyek erősen veszélyeztetik a világkereskedelmet. Az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciája 2024. január 24-én (UNCTAD, 2024b) közleményt adott ki, amelyben arra figyelmeztet, hogy a háborúk (immár a Fekete-tengeri mellett a Vörös-tengeren zajló támadások) és a Panama-csatornát érintő klímaváltozás szétördelik és erősen visszavetik a nemzetközi kereskedelmet, ami ismét az élelmiszerek és az energiahordozók árának számottevő növekedését idézheti elő. A Kereskedelmi Világszervezet szerint 2023-ban

mindössze 0,8 százalékkal nőtt a világkereskedelem (WTO, 2023). Jelentősen megszorodtak a korlátozó intézkedések, és egyre több jele látszik annak, hogy a világkereskedelem, a globális értékláncok (*Global Value Chains* – GVCs) fragmentációja növekszik; regionális és politikai törésvonalak mentén is átrendeződés kezdődött. A Kína és az Egyesült Államok közötti kölcsönös kereskedelmi függőség csökkent. A „baráti” országok közötti bilaterális kereskedelem 2022 I. negyedévéhez képest 2023 III. negyedévére több mint 6 százalékkal nőtt, míg a politikailag távol, illetve nagyon távol álló országok között 4,5, illetve 5 százalékkal csökkent (UNCTAD, 2023).

A globális értékláncok kiterjedésének egyik legjobb jelzőszáma a világkereskedelemben a köztes termékek részarányának alakulása. Ez 2023-ban az előző évi 51 százalékról 48,5 százalékra esett. A GVC-k sebezhetősége 2000 óta többek között azért növekedett, mert a beszerzések egyre inkább néhány nagy kelet-ázsiai országra, ezen belül elsősorban Kínára koncentráálódtak. Ugyancsak a WTO számításai szerint (WTO, 2023) a potenciális szűk keresztmetszetek 40 százaléka Kínában alakult ki 2017-ben, ami 2021-re 36 százalékra csökkent. Ennek a csökkenésnek egy része bizonyos kutatások szerint azonban csak átterelés. A kiterjedt kínai értékláncok fejlődő országokban lévő kapacitásai (például Vietnám) léptek a közvetlen kínai szállítók helyébe (Freund et al., 2023). Tehát Kína számos esetben valójában nincs kiváltva, csak a statisztikákban. (Sőt, egyes megközelítések szerint inkább Kína az, amelyik sikeresen „leválik” (Demarais, 2024).)

A globalizáció másik fontos jelzőszáma a direkttőke-áramlások alakulása, ami az UNCTAD becslése szerint 2023-ban globálisan mindössze 3 százalékkal növekedett, elsősorban az olyan adóoptimalizációt szolgáló országokba, mint Luxemburg és Hollandia. Ha ezt a beáramlást leszámítjuk, akkor Európában 23 százalékkal estek a befektetések, de Ázsiába is 12 százalékkal, ezen belül Kínába 8 százalékkal csökkent a beáramlás. 2023 őszén először fordult negatívba a direkttőke-mérleg, amióta Kína ilyen adatokat közöl (Reuters, 2023). Változatlanul az USA volt a legnagyobb tőkefogadó ország. Az egyes ágazatok szerint a projektek száma a GVC-intenzív szektorokban nőtt (autóipar, textilipar, gépipar, elektronika); a félvezetőgyártásban eszközölt beruházások viszont a 2022-es erős növekedés után 2023-ban értékben 39 százalékkal, számban 10 százalékkal csökkentek (UNCTAD, 2024a).

A világgazdaság vezető régiói közül a fejlett országok csoportja teljesített jobban 2023-ban. Az Egyesült Államok 2,5 százalékos növekedéssel, 4 százalék körüli inflációval és 3,4 százalékos munkanélküliséggel a világgazdaság vezető hatalma maradt (The Economist, 2024). Nemzetközi versenyképességét erősíti, hogy nettó

energiahordozó-exportőr, magas az innovációs képessége és a társadalma viszonylag fiatal. Az Európai Unió gazdaságai is jobban teljesítettek a vártnál. Az EU 2023-ban összességében nem süllyedt recesszióba, és az infláció is mérséklődött. Legerősebb gazdasága, amelynek folyamatai a magyar gazdaság teljesítményét is meghatározzák, azonban hosszabb távon is problémákkal küzd. Németországot a *The Economist* 1999 után – bár más okokból – 2023-ban ismét Európa beteg emberének nevezte (*The Economist*, 2023a). Az előregedő társadalom, az infrastruktúrára való alacsony költség, a feldolgozóipar magas energiaigénye, a zöldátállás kényszere, a fenntarthatósági problémák mellett gondot jelent, hogy a német gazdaság sokkal nyitottabb, mint más, hasonló nagyságú országok. Az export + import GDP-hez viszonyított aránya 2022-ben 100 százalékot tett ki (Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz, 2024).

A német vállalatok értékláncai behálózák a világot, s külkereskedelmi kapcsolataiban a német gazdaság erősen kitett néhány partnerének. Erre nagyon élesen mutatott rá először a Covid-19, majd Oroszország Ukrajna elleni agressziója. A nyugati gazdaságok közül Németország függősége a legnagyobb Kínától (*The Economist*, 2023a). Németország első számú külkereskedelmi partnere 2016 óta Kína: negyedik legnagyobb exportpiaca és első számú importforrása. 2022-ben a német behozatal 13 százaléka Kínából származott (Statistisches Bundesamt, 2023). A német feldolgozóipar, amelyben meghatározó a járműgyártás, a vegyipar és a gép-
ipar, rendkívül energiaigényes, s ez az ipar az elmúlt években egyre erősebben épült az orosz energiabehozatalra. A feladat látható, de a megoldás nem könnyű, hiszen a versenyképesség alapja az olcsó energia, az olcsó kínai alapanyagok és alkatrészek, valamint az olcsó kelet-közép-európai gyártóbázis volt. 2023 júniusában a német kormány elfogadta a nemzetbiztonság-stratégiát, amely kimondta, hogy a külgazdasági kapcsolatokban csökkenteni kell az egyoldalú függőségeket, a GVC-kben rejlő kockázatokat, növelni a diverzifikációt, függetlenedni kell Kínától és Oroszországtól (Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz, 2024). A német kormány 2023 júliusában elfogadott egy Kína-stratégiát is, amelyben szintén a nyersanyag- és alapanyagforrások diverzifikálásának szükségességét, az EU belső piaci kapcsolatainak erősítését, összességében a Kínától való nagyon erős függőség csökkentését tűzte ki célul. Mindkét stratégia fontos része, hogy az állam támogatásokat nyújt a vállalatoknak a kínai gazdasági kapcsolatok visszaszorításához (Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz, 2024).

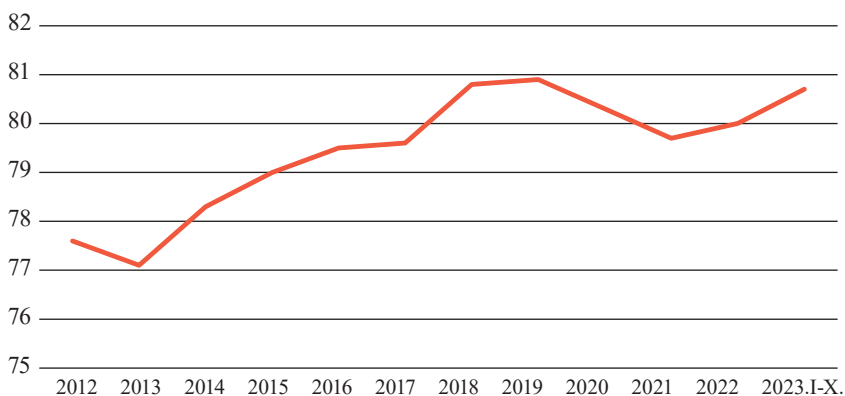
Az elmúlt két évtizedben a világgazdaság meghatározó szereplőjévé vált Kína mára egyre több problémával küzd. Az USA kínai exportot sújtó protekcionista in-

tézkedései, a Kínától való függetlenedés több nyugati országban is megjelent politikája (lásd Németországot) miatt a korábbi exportoffenzíva már nem tartható, pedig ez volt a kínai növekedés egyik legfontosabb tényezője. A rendkívül magas beruházási ráta ugyancsak növekedési faktor, de az ingatlanszektorban mutatkozó súlyos válságjelenségek a beruházások megtérülésének problémáira mutatnak rá. A hazai fogyasztás felpörgetése dinamizálhatná még a kínai gazdasági növekedést, de az előregedő társadalmak mindig inkább megtakarítanak és nem fogyasztanak, különösen, ha az egészségügyi szolgáltatásokra, a nyugdíjakra jelentős összegeket kell félretenni – és ha azt érzékelik, hogy a gazdasági környezet egyre bizonytalanabb. Az ingatlanpiaci válság, amely elvitte a háztartások megtakarításainak egy részét, ugyancsak visszaveti a fogyasztást. A kínai társadalom tehát inkább megtakarít: a fogyasztás a GDP 53 százalékát teszi ki, szemben a világ 72 százalékos átlagával (The Economist, 2024b). A kínai növekedés a Covid-járvány óta nyomott, a 2022-es 3 százalék után 2023-ban is alig haladta meg az 5 százalékot, és 2024–2025-re az IMF már csak 4 százalék körüli dinamikát prognosztizál (IMF, 2024). És 2023 végén megjelent a defláció réme: decemberben már 0,3 százalékkal csökkentek a fogyasztói árak, az év egészében is mindössze 0,3 százalékos volt az árszínvonal emelkedése (The Economist, 2024a). Kínának tehát a növekedéshez elengedhetetlenül meg kell tartania exportpiacait, illetve újakat szerezni. A szaporodó kereskedelmi korlátozások ellen jól bevált eszköz a „vámokat átugró” (*tariff jumping*) közvetlentőke-befektetés, amely a kínai beruházások legfőbb mozgatórugója azokban az EU-országokban is, amelyek tárt karokkal várják őket, köztük Magyarországon. (A WTO adatbázisa² szerint az EU vámjai az elektromos járművek akkumulátoraira nem magasak – 2 százalék körüli lekötött vámok –, de az e-autókra 10 százalékosak. Ugyanezek Kínában 10,5, illetve 25 százalékosak.) A magyar gazdaságpolitika jelenlegi iránya jól „rezonál” az ilyen nagy méretű, exportplatform típusú beruházások fogadására és az EU tagjaként szabad hozzáférést kínál az unió hatalmas piacához.

A több mint tíz éve a hazai külgazdaság-politika centrumában álló törekvés – a keleti nyitás, földrajzi diverzifikáció – azonban nem látszik a külkereskedelmi kapcsolatokban (3. ábra). A magyar exportban az EU részesedése (az Egyesült Királyságot is figyelembe véve) egyenesen nőtt.

² <http://tariffdata.wto.org/ReportersAndProducts.aspx>

Az Európai Unió részaránya a magyar exportban 2012 és 2023. I–X. hónap között (2019-ig EU28, 2020-tól EU27 + Egyesült Királyság, %)

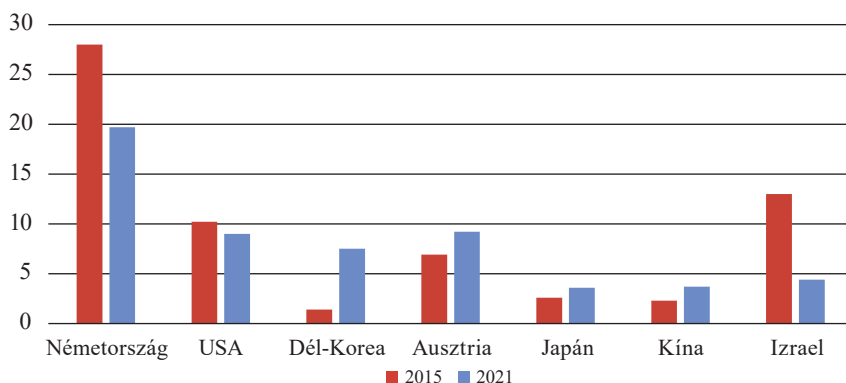

Forrás: KSH adatok alapján saját számítás és szerkesztés.

Ezzel szemben a külföldi közvetlentőke-befektetések állományában már 2021-ben is jól látható volt az átrendeződés. A német befektetések továbbra is őrzik első helyüket, de arányuk közel tíz százalékponttal csökkent (részben a szolgáltatási szektorban megvalósított kormányzati kivásárlások miatt). Ugyanakkor megugrott a dél-koreai és növekedésnek indult a kínai befektetések aránya. 2021 óta a kínai beruházások részesedése minden bizonnyal tovább nőtt, de a 2022-es és 2023-as hivatalos adatok még nem állnak rendelkezésre (4. ábra). A Nemzeti Befektetési Ügynökség szerint 2023-ban 7,6 milliárd euróval Kína volt a vezető magyarországi befektető.³

³ <https://hipa.hu/hir/minden-idok-legnagyobb-beruhazasi-rekordjat-erte-el-magyarorszag-akorabbi-csucsteljesitmeny-megduplazzasaval/>

A Magyarországon befektetett külföldi közvetlentőke-állomány megoszlása a végső befektető országa szerint (2015 és 2021, %)

Forrás: MNB adatok alapján saját számítás és szerkesztés. Adatok forrása: <https://statisztika.mnb.hu/idosor-2047>

A gyors növekedés nem véletlen: a központosított, felülről vezérelt rendszerben ezek a nagyberuházások jól kezelhetőek, méretüknél fogva gyorsan képesek nagy hatást gyakorolni a makromutatókra, köztük a növekedési adatokra. Az érintett ágazat (autóipar) regulációs átalakítása és a fent leírt világgazdasági folyamatok miatt nagy számban jönnek ezek a befektetések, tehát akár releváns fejlődési utat is kínálhatnak. Ugyanakkor nem igazán vannak meg azok a termelési tényezők (víz, levegő, munkaerő, energia), amelyeket ezek a projektek intenzíven használnak. Tapasztalatok szerint ezek a befektetések a mosolygörbe aljára betonoznák be a magyar gazdaságot, mivel az ázsiai befektetők tradicionálisan viszonylag alacsony hozzáadott értékű, alacsony szakképzettségű munkaerőt, alacsony béren foglalkoztató, összeszerelő típusú munkákat hoznak ide, hagyományosan kevés helyi beszállítót foglalkoztatnak, inkább saját ázsiai partnereiket veszik rá arra, hogy kövessék őket az új termelési helyszínekre. A magasabb hozzáadott értékű termelési folyamatokat (kutatás-fejlesztés, tervezés, tesztelés stb.) az anyaországban tartják, tehát a feljebb lépés (*upgrading*) lehetőségei a beruházást fogadó országban korlátozottak. Munkaintenzitásuk miatt az idehozott tevékenységek egy része erősen költségérzékeny, ezek az EU balkáni bővítésével gyorsan továbbállhatnak. És már ma is látszik, hogy ezen a bérszínvonalon egyre kevésbé találni magyar munkaerőt, a külföldi vendégmunkások szerepe növekszik. A befektető vállalatok technológiai előnye jelenleg

jelentős, de ez a fejlett országok vállalatainak folyamatos fejlesztései, megoldáskeresései mellett hamar elveszhet. Kérdéses az is, hogy a kínai dömpingstratégiát, amely a napelemek és az e-akkuk esetében gyümölcsözőnek bizonyult, mennyire engedi érvényesülni az EU akkor, amikor az unió zászlóshajó-iparágának, az autóiparnak a versenyképességéről, sőt akár túléléséről van szó.

A magyar high pressure economy kalandorpolitikája rendkívül bizonytalan nemzetközi környezetben folytatódik. Rövid távon minden bizonnyal hoz a GDP-ben mutatkozó nyereséget, de már középtávon is negatív irányban téríti el a GNI-t a GDP-től (hiszen az ázsiai befektetők hazautalják a nyereségüket, a vendégmunkások pedig a fizetésüket), és súlyos negatív externáliákkal jár. A magyar gazdaság „szuverenitása” – jelentsen ez bármit – bizonyosan nem fog növekedni, hiszen nő a függősége az ázsiai befektetésektől, az általuk megcélzott uniós piacoktól és az energiainporttól. Világgazdasági tendencia az egyre erőteljesebb állami szerepvállalás, ami különösen a 2008–2009-es válság, majd a Covid által okozott visszaesés után erősödött fel. Látszólag ebbe illeszkedik a magyar kormányzat növekvő aktivitása is, amit például a befektetésvonzásban játszott egyre erőteljesebb központosítás illusztrál. Ugyanakkor az állam és a kormányzat annyira mélyen vág bele a piacgazdaság szövetébe, ami már a hatékonyságot biztosító mechanizmusok érvényesülését fenyegeti.

Hivatkozások

- Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz (2024). *Schlaglichter der Wirtschaftspolitik Februar 2024*. https://www.bmwk.de/Redaktion/DE/Publikationen/Schlaglichter-der-Wirtschaftspolitik/2024/schlaglichter-der-wirtschaftspolitik-2024-02.pdf?__blob=publicationFile&v=15
- Demarais, A. (2024). The West Did Not Invent Decoupling – China Did. *Foreign Policy*, February 1, 2024. <https://foreignpolicy.com/2024/02/01/china-decoupling-derisking-technology-sanctions-trade-us-eu-west/>
- Eurostat (2023). *Euroindicators. GDP down by 0,1% and employment up by 0,2% in the euro area*. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/18055841/2-07122023-AP-EN.pdf/c199bc64-2324-272b-79db-437182a4a6ae>
- Freund, C., Mattoo, A., Mulabdic, A., & Ruta, M. (2023). *Is US Trade Policy Reshaping Global Supply Chains?* World Bank Policy Research Working Paper, 10593. World Bank, Washington. <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/4edfe909-2761-4b03-b8a7-153650da7cf6>
- IMF (2024). *Moderating inflation and steady growth open path to soft landing*. World Economic Outlook Update. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/01/30/world-economic-outlook-update-january-2024>
- Reuters (2023). *China's first deficit in foreign investment signals West's 'de-risking' pressure*. <https://www.reuters.com/world/china/chinas-first-deficit-foreign-investment-signals-wests-de-risking-pressure-2023-11-06/>

- Statistisches Bundesamt (2023). *Außenhandel. Rangfolge der Handelspartner im Außenhandel der Bundesrepublik Deutschland*. https://www.destatis.de/DE/Themen/Wirtschaft/Aussenhandel/Tabellen/rangfolge-handelspartner.pdf?__blob=publicationFile
- The Economist (2023a). *Is Germany once again the sick man of Europe?* August 17 <https://www.economist.com/leaders/2023/08/17/is-germany-once-again-the-sick-man-of-europe>
- The Economist (2023b). *Tom Standage's ten trends to watch in 2024. The world ahead*. <https://www.economist.com/the-world-ahead/2023/11/06/tom-standages-ten-trends-to-watch-in-2024>
- The Economist (2023c). *Don't count on a soft landing for the world economy*. <https://www.economist.com/the-world-ahead/2023/11/13/dont-count-on-a-soft-landing-for-the-world-economy>
- The Economist (2024a). *Economic data, commodities and markets*. 1st February. <https://www.economist.com/economic-and-financial-indicators/2024/02/01/economic-data-commodities-and-markets>
- The Economist (2024b). *Can China's consumers save its economy?* 6th February <https://www.economist.com/china/2024/02/06/can-consumers-rescue-chinas-economy>
- UNCTAD (2023). *Global Trade Update*. December 2023. <https://unctad.org/publication/global-trade-update-december-2023>
- UNCTAD (2024a). *Investment trends monitor*. January 2024. https://unctad.org/system/files/official-document/diaeiainf2024d1_en.pdf
- UNCTAD (2024b). *Red Sea, Black Sea and Panama Canal: UNCTAD raises alarm on global trade disruptions*. <https://unctad.org/news/red-sea-black-sea-and-panama-canal-unctad-raises-alarm-global-trade-disruptions>
- WTO (2023). *Overview of Developments in the International Trading Environment*. <https://d3ipxbzibstf0l.cloudfront.net/reports/59-report.pdf>